

iBob

*AI baserat arbetssätt för att stödja tvärsektoriell
samverkan som syftar till att förhindra rekrytering av
barn och unga till organiserad brottslighet*

SKYDDSVÄRNET - ANNO 1910, KONKRET, KTH

Januari 2026

Innehållsförteckning

Introduktion	III
1 Sammanfattning	1
1.1 Viktigaste lärdomarna och effekter	1
2 Bakgrund	3
2.1 Projektets mål	3
2.2 Varför behövs iBob?	3
2.3 Generativ AI i tvärssektoriell samverkan	3
3 Arbetsprocessen och läranderesan	7
3.1 AI som samverkansstöd i komplexa samhällsproblem	7
3.2 AI-läranderesan	7
3.3 AI-läranderesan, steg för steg	9
3.3.1 Steg 1 – Skapa medvetenhet	9
3.3.2 Steg 2 – Utforska tillsammans	9
3.3.3 Steg 3 – Tillämpa AI i vardagen	10
3.3.4 Steg 4 – Dela och skala upp	11
3.3.5 Steg 5 – Självorganisera	12
4 Teknisk förståelse	15
4.1 Hur iBob fungerar	15
4.2 Så fungerar tekniken – steg för steg	16
4.3 Varför har vi valt denna lösning?	16

5	Etik och säkerhet	17
5.1	AI-säkerhet – att behålla fart och förtroende	17
6	iBob i praktiken- från teori till praktik	19
6.1	Projektets process – ett praktiskt arbetssätt byggt i flera steg	19
6.2	Pre-workshop: Deltagande utvärdering och gemensamma värderingar	20
6.3	Skapa medvetenhet (Steg 1)	20
6.4	Utforska tillsammans (Steg 2)	22
6.5	Säkerhet (Steg 2)	27
6.6	Tillämpa AI i vardagen (Steg 3)	29
6.7	Dela och skala upp (Steg 4)	32
7	Avslutning	35
7.1	Nästa steg	37

Introduktion

Denna handbok utgör en grund och en samling lärdomar från arbetet inom det Vinnova-finansierade samarbetsprojektet – **iBob**. Innehållet speglar projektets tidiga faser och kommer att behöva kompletteras och vidareutvecklas över tid. Projektet har engagerat aktörer från olika sektorer och bakgrunder och tog avstamp i en gemensam fråga: *hur kan vi använda (generativ) AI för att arbeta smartare tillsammans och förhindra att barn och unga rekryteras till organiserad brottslighet?*

Under 18 månader har representanter från kommuner, civilsamhälle, akademi och näringsliv arbetat sida vid sida för att utveckla en **AI-baserad kunskapsdatabas** och ett **nytt arbetssätt för tvärssektoriella team**. Projektgruppen har bestått av Skyddsvärnet — anno 1910, Initecia, Göteborgs Stadsmission, KTH och Konkret. Vår referensgrupp har bestått av myndigheter och kommunrepresentanter från socialtjänsten i Uppsala kommun.

Syftet med denna handbok är att:

- **Dela med oss av processen och våra lärdomar** av projektet
- Visa **hur AI kan användas som verktyg för lärande och samverkan** i komplexa sociala frågor.
- Ge **praktisk vägledning** i hur iBob-lösningen och arbetssättet kan användas i praktiken.
- Stärka **förståelsen för data, etik och teknik** så att organisationer kan påbörja eller fortsätta sin egen AI-resa.
- Vara ett **delat lärandematerial** – något som kan utvecklas och anpassas i takt med att fler aktörer börjar använda iBob.

Handboken är uppdelad i sex kapitel:

- **Sammanfattning** – Viktiga resultat och lärdomar
- **Bakgrund** – syfte, behov och teknisk inramning
- **Arbetsprocessen** – AI-läranderesan steg för steg
- **Teknisk förståelse** – data och tekniskt verktyg.
- **Etik och säkerhet** – principer, riktlinjer och praktiska checklistor
- **iBob i praktiken** – hur vi arbetat och vilka lärdomar vi tar med oss

KAPITEL 1

Sammanfattning

Projektet har utgått från flera centrala utmaningar kopplade till samarbete kring barn och unga som hamnat, eller riskerar att hamna, i organiserad brottslighet. Ett fungerande samarbete mellan aktörer är avgörande, eftersom barn och unga behöver fångas upp utifrån en helhet. Trots att aktörer har olika mål, arbetssätt och perspektiv behöver de arbeta sammanhållet för att identifiera och erbjuda behovsanpassade insatser i rätt tid.

Tvärsektoriell samverkan är nödvändig men försvåras av skilda logiker, språkbruk och olika typer av data. Konsekvensen blir att värdefulla perspektiv, lärdomar och kunskap riskerar att gå förlorade eller stanna inom respektive organisation — vilket i sin tur begränsar möjligheterna att anpassa insatser och agera mer effektivt och smart tillsammans.

För att möta de hinder som försvårar tvärsektoriell samverkan – såsom skilda logiker, språkbruk och fragmenterad information – har projektet utforskat hur generativ AI kan fungera som ett stöd för att överbrygga just dessa gap. Ett LLM-baserat verktyg kan samla, strukturera och formulera kunskap på ett sätt som gör det lättare för aktörer med olika uppdrag och perspektiv att skapa en gemensam förståelse, identifiera mönster och få en mer sammanhållen bild av behoven hos barn och unga. Genom att möjliggöra delning av kunskap i ett gemensamt språk och format kan ett sådant verktyg bidra till att minska informationsförluster och stärka samordningen mellan aktörer.

Arbetsättet i projektet – en strukturerad läranderesor med utbildning om AI och data, gemensamma reflektioner kring behov, risker och möjligheter samt praktiska tester av en prototyp – var också ett sätt att mer systematiskt utveckla samsyn, bygga gemensamma arbetssätt och successivt förbättra verktygets nytta genom att tillföra mer data över tid.

1.1 Viktigaste lärdomarna och effekter

När AI-verktyget användes i workshopen förändrades framför allt ingången till samtalen. I stället för att börja i varje aktörs egna perspektiv, erfarenheter eller arbetssätt kunde gruppen utgå från ett gemensamt underlag som AI:n hade sammanställt utifrån tillgänglig data. Diskussionerna tog därmed i högre grad sin startpunkt i själva innehållet, snarare än i tidigare positioner eller invanda antaganden.

Därav betonas vikten av att relevant data identifieras, samlas in och matas in i

verktyget på ett strukturerat sätt. När data utgör en gemensam grund blir det möjligt att analysera, reflektera och samordna insatser mellan aktörer på ett mer systematiskt sätt. Den neutrala sammanställningen sänkte också trösklarna för att diskutera komplexa frågor. Eftersom ingen aktör stod som avsändare av formuleringarna kunde deltagarna resonera mer öppet om vad som saknas, vad som behöver förtydligas och vilket underlag som är otillräckligt för att förstå barnens situation.

Arbetet med en tidig prototyp gjorde det möjligt att samla in data och testa verktyget parallellt. Det gav två konkreta effekter: kvaliteten i AI-svaren förbättrades i takt med att mer material lades in, och deltagarna fick en bättre förståelse för hur frågorna behöver formuleras för att verktyget ska kunna ge användbara svar.

Genom processen blev det tydligare för deltagarna att vissa frågor inte går att besvara utan relevant data, vilket understryker behovet av att tidigt identifiera och strukturera kritisk information. Deltagarna såg också att verktyget kan spara tid och resurser genom att snabbt samla och strukturera information från flera aktörer, vilket frigör kapacitet för analys och samordning. Erfarenheterna visade dessutom att arbetet stimulerade ett mer medvetet tänk kring datainsamling, uppföljning och delning: genom att diskutera och reflektera kring data i en gemensam miljö började deltagarna se både möjligheter och begränsningar med befintlig dokumentation, och vikten av att kontinuerligt följa upp och dela information för att förbättra samverkan blev tydligare. Slutligen visade det sig att ett gemensamt arbetsverktyg inte bara underlättar informationsdelning utan även främjar samsyn och mer strukturerade diskussioner, vilket stärker möjligheten till samordnade och konsekventa insatser.

Processen gjorde också organisationsgränser mer synliga och utmanade deltagarna att se sitt uppdrag som en del av ett större system. Diskussioner om bias i data och arbetssätt ökade medvetenheten och visade tydligt var ytterligare kunskap behövdes. Samtidigt växte insikter fram om att vissa problem kräver ny dokumentation eller strukturer som tidigare saknats.

Tillsammans bidrog dessa erfarenheter till en gradvis kulturförändring: från att se data som en intern resurs anpassad för den egna organisationen, till att förstå hur den kan delas och användas gemensamt för att skapa större värde för helheten. Verktyget blev på så sätt inte bara ett stöd för informationshantering, utan också en katalysator för reflektion, lärande och mer strukturerade, samordnade diskussioner mellan aktörer.

KAPITEL 2

Bakgrund

2.1 Projektets mål

Huvudmålet för projektet som beskrivs i detta dokument är att utforska hur generativ AI kan **stärka samordningen mellan aktörer och skapa bättre förutsättningar att tidigare identifiera**, fånga upp och erbjuda ett anpassat stöd för individer som hamnat, eller riskera att hamna i organiserad brottslighet. Detta gör vi genom att:

- **Utveckla en AI-driven plattform** som samlar, strukturerar och analyserar relevant information från flera perspektiv, och **ett arbetssätt** för att effektivisera samarbetet mellan sektorer.
- **Möjliggöra effektivt lärande** genom att aktörer kontinuerligt kan dela kunskap och erfarenheter – för att på sikt anpassa insatser bättre och dra nytta av varandras kunskaper och arbete.

2.2 Varför behövs iBob?

Att förebygga rekrytering av barn och unga till kriminalitet är en av Sveriges största samhällsutmaningar. För att identifiera och möta de behov som finns krävs det ett fungerande, sektorsöverskridande samarbete. Trots olika förutsättningar och mål behöver vi kunna skapa gemensamma riktningar, bygga förståelse för vad som fungerar, veta hur vi kan komplettera och lära oss av varandra. Genom att samla, strukturera och analysera relevant kunskap från forskning, praktik, och rapporter skapar iBob en gemensam grund för dialog och beslut. AI-lösningen är inte tänkt att ersätta professionellt omdöme – den förstärker det, genom att göra information mer tillgänglig och begriplig för fler. Arbetet för att motverka rekrytering sker ofta i parallella spår – skola, socialtjänst, polis, civilsamhälle – där alla ser en del av bilden men få ser helheten. Konsekvensen blir att viktig information faller mellan stolarna, stannar inom organisationen eller att insatser inte anpassas eller samordnas på bästa sätt.

2.3 Generativ AI i tvärsektoriell samverkan

iBob bygger på generativ AI och så kallade stora språkmodeller (Large Language Models, LLM), alltså datorprogram som tränats på stora mängder text och annan data för att lära sig mönster i hur människor uttrycker sig eller hur information hänger ihop.

När man ställer en fråga använder modellen dessa mönster för att förutsäga vilket svar som är mest sannolikt ord för ord och på så sätt skapa nytt innehåll. Den ”vet” alltså inte saker i mänsklig mening, utan beräknar sannolika fortsättningar baserat på allt den tränats på. Därför kan den formulera sig flexibelt och kreativt, men också ibland hitta på eller missa nyanser, vilket gör mänsklig kontroll viktig.

Generativ AI hämtar och återger alltså inte bara information utan skapar nya texter, sammanfattningar och förslag baserat på mönster i stora mängder data. När en kunskapsdatabas som iBob drivs av generativ AI kan den fungera som en kreativ och språklig medskapare som kan översätta mellan perspektiv, sammanfatta komplex information och föreslå lösningar som förenar flera sektorer. Detta ger nya möjligheter men också nya typer av risker och krav som inte uppstår med mer traditionella teknologier (såsom sökmotorer, manuellt strukturerade databaser eller regelbaserade system). Eftersom generativ AI kan producera trovärdiga men felaktiga svar behöver man t ex ha rutiner för att upptäcka och hantera så kallade hallucinationer. Det är också viktigt att säkerställa transparens och spårbarhet, eftersom det ofta är svårt att se exakt var informationen kommer ifrån eller hur den tolkats. Dessutom måste man beakta frågor om etik och bias, då modeller kan förstärka vissa språkbruk eller perspektiv och därmed påverka samverkan mellan aktörer. Ytterligare en faktor att ta hänsyn till är energiförbrukning. Användning av generativ AI kräver mer energi än till exempel användning av en sökmotor. Därför krävs ett kritiskt förhållningssätt när det gäller för vilka uppgifter generativ AI bör användas.

För att nyttja generativ AI på bästa sätt behöver organisationer arbeta mer iterativt och utforskande, där AI:s resultat eller svar ska ses som ett första utkast snarare än ett färdigt svar. Man behöver stärka den kritiska granskningen genom att utveckla gemensamma riktlinjer för hur AI ska användas och säkerställa kvaliteten på underliggande data och begrepp. Dessutom krävs ett mer strukturerat arbetssätt för att dokumentera källor, motivera beslut och fånga upp eventuella bias. Kompetensutveckling blir central: användare behöver förstå både potentialen och begränsningarna, och hur man formulerar frågor och kontrollerar resultat. Tillsammans gör dessa nya arbetssätt att generativ AI kan bli ett kraftfullt stöd som förbättrar analys, samverkan och beslutsfattande.

En nyckel är konsten att prompta. Generativ AI kan förstärka vårt tänkande, men kvaliteten avgörs av hur vi sätter ramar, utforskar olika perspektiv och granskar svaret med vårt eget omdöme. En enkel minnesregel är tre steg: sätt sammanhanget, be om resonemang och pröva med självreflektion.

1. Gör svaret relevant - sätt ramen Förklara kort vad uppgiften är, vem svaret är till och vilket format du vill ha. *Exempel:* ”Skriv en kort lista, max 5 punkter, med första steg i vårt gemensamma arbete kring tidiga insatser för unga. Ange vad som ska göras och vilken information vi behöver ta fram.”

2. Utforska och kombinera - tänk tillsammans med AI Be om jämförelser, alternativ, risker och hypoteser i stället för enstaka förslag. *Exempel:* ”Beskriv två olika sätt att lägga upp vårt fortsatta arbete med den här frågan och kort när varje sätt passar bäst, med viktigaste styrkor och svagheter.”

3. Reflektera över dina egna tolkningar – självreflektion Be AI hjälpa dig se vilka antaganden ni gör och vad ni kan ha missat. *Exempel:* ”Vilka antaganden gör vi i vårt upplägg, och vad skulle kunna göra att vi behöver tänka om?”

När vi ramar in uppgiften, utforskar olika perspektiv och samtidigt är nyfikna på våra egna antaganden blir AI ett praktiskt stöd för bättre beslut, snabbare lärande och kreativ samverkan – inte en ersättning för mänskligt ansvar.

Ett datadrivet arbetssätt kan stärka myndigheters, civilsamhällets och kommunernas förmåga att samarbeta effektivt och sammanhållet över sektorer. För att vara framgångsrikt behöver det kombineras med kvalitativ kunskap, erfarenhet och lokalt engagemang. Balansen mellan struktur och mänsklig förståelse är central: data ska stötta reflektion och utveckling, inte ersätta den. iBob kan här fungera som ett stödverktyg för gemensamt lärande, kunskapsdelning och samordnad analys.

KAPITEL 3

Arbetsprocessen och läranderesan

3.1 AI som samverkansstöd i komplexa samhällsproblem

Att förhindra att barn och unga rekryteras till gängkriminalitet är ett exempel på en komplex och snabbväxande gemensam kärnfråga. Att hantera komplexa samhällsproblem kräver arbetsformer som skiljer sig från traditionella, linjära processer. De medför inte bara organisatoriska svårigheter, utan de är också djupt sammanflätade med mänskliga värderingar, intressen och konflikter. För att förstå och påverka dessa problem behöver vi därför arbeta på ett sätt som tillåter både utforskande och anpassning.

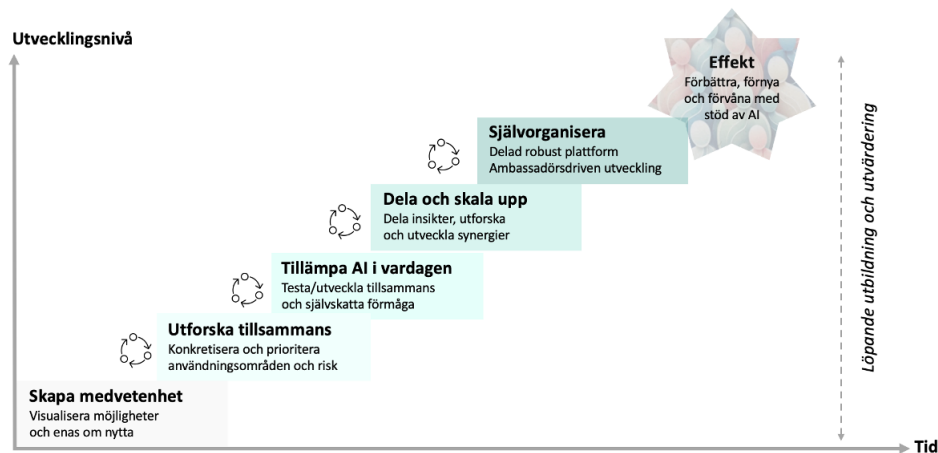
AI-teknologier kan göra det möjligt att knyta ihop fragment av kunskap - från olika aktörer och inom en arbetsprocess - till ett mer komplett underlag och samtidigt ge alla parter en röst. Men AI är inte något man bara slår på, utan ett samskapande verktyg som utvecklas med människors frågor, data och reflektion. Det praktiska arbetet, dialogen mellan olika aktörer och det kontinuerliga lärandet inom processen är lika viktiga som själva slutresultatet.

Här blir den iterativa processen central. En iterativ process innebär att arbetet sker stegvis i återkommande cykler av planering, handling, reflektion och omprövning. I stället för att förvänta sig en färdig lösning från början låter man kunskap och möjliga handlingsalternativ växa fram gradvis. Ingen aktör - skola, socialtjänst, polis, civilsamhälle - bär hela problemet eller hela lösningen. En gemensam dynamik och iterativ process gör det möjligt att hantera osäkerheter, prova nya angreppssätt och justera insatser när nya insikter uppstår. I ett samhällsperspektiv kan en iterativ arbets- och lärandeprocess även bidra till att bygga tillit och legitimitet. När olika aktörer involveras, när resultat testas öppet och när anpassningar görs utifrån gemensamma insikter, stärks möjligheten att skapa lösningar som upplevs relevanta och hållbara. I följande sektioner redogör vi för de grundläggande principer och arbetssätt som projektet iBob utgått ifrån för att använda och designa ett generativt AI-stöd som ett sätt att stärka tvärsektorielt samarbete.

3.2 AI-läranderesan

När olika sektorer som myndigheter, civilsamhälle och näringsliv samlas runt en gemensam kärnfråga finns sällan färdiga mötesplatser, delade system eller samma vokabulär. Det som förenar gruppen är istället ambitionen att göra verklig skillnad i frågan man delar och dra nytta av varandras arbete och kompetenser. I projektet utgick vi ifrån det vi kallar AI-läranderesan och som beskriver en iterativ utvecklingsprocess.

AI-läranderesan som stöd för hållbar utveckling

Figur 3.1. Figuren visar AI-läranderesan som en stegvis utveckling av AI-förmåga över tid, från första orientering till ett etablerat gemensamt arbetssätt.

Läranderesan bygger på befintlig kunskap om utvecklings- och innovationsprocesser tillsammans med vetenskapen om att AI har särskilda egenskaper som gör att förmågan till att se mönster i stora mängder data kan producera ny kunskap över tid. Vidare, att generativ AI utvecklas i mycket snabb takt.

Läranderesan startar med fördel genom att skapa en enkel teknisk demo med ett relevant problemområde som alla känner igen, till exempel en arbetsuppgift som slukar tid där AI kan förenkla dramatiskt. Den korta ”aha-upplevelsen” ger både motivation och en snabbkurs i AI-grunder. Därefter svarar de olika användarna på ett frågebatteri om vardagens största hinder och tankar om möjligheter. Svaren blir direkt byggstenar som hjälper gruppen att prioritera utvecklingssteg för AI-lösningen.

Ytterligare en viktig del i läranderesan är att den första tekniska prototypen släpps medvetet tidigt och är ofullständig för att stimulera användarna att börja testa, ge feedback och kontinuerligt lägga till data som saknas för att ge bättre svar. Med en gemensam workshopserie för att förstå behov, utforska användningsområden, få ny kunskap och träna att använda lösningen skapas förutsättningar för att nyttja AI-verktyget som en naturlig del av vardagen. Med löpande tillfällen för ”frågestuga” där användare får möjlighet att ställa frågor och ge synpunkter öppnas dörren för ett hållbart utvecklingsarbete. När grundnyttan är på plats inbjuds fler intressenter att bidra med nya datakällor för att öka kvaliteten. På så vis växer samskapandet fram och möjliggör för AI att bli en neutral plattform för olika perspektiv och bidra till att bygga gränsöverskridande lösningar.

3.3 AI-läranderesan, steg för steg

I det som följer beskrivs varje delsteg i AI-läranderesan på en översiktlig nivå - vad steget handlar om, varför det är viktigt och vilka tecken som visar att man är på rätt väg. Syftet är att ge en gemensam karta som gör det lätt att se var man befinner sig och vilket nästa naturliga steg kan vara, utan att gå in på metoder och detaljer. Genom hela resan är förståelse för AI-säkerhet som grund för tillit inbyggt som en självklar del av arbetet, inte ett sidospår.

3.3.1 Steg 1 – Skapa medvetenhet

Steg 1 handlar om att skapa en delad förståelse för vad AI kan bidra med här och nu, varför AI är relevant och hur det kan utvecklas och användas tryggt och ansvarsfullt. När den gemensamma bilden finns blir det lättare att både stärka det som redan fungerar och senare utforska nytt tillsammans.

Steg 1 lägger grunden för tre saker. För det första formas en gemensam förståelse för målbild, syfte och centrala begrepp så att alla pratar om ungefär samma saker när AI kommer upp. För det andra växer ett delat budskap om nyttan fram, där man enas om varför AI är relevant och hur det kan göra arbetet lättare, snabbare eller mer träffsäkert. För det tredje byggs en trygghetsram från start med enkla principer för etik, transparens och ansvar.

Så här kan steg 1 genomföras:

- (1) **Börja med exempel.** Beskriv några konkreta situationer i ert arbete där AI skulle kunna användas, så att möjligheterna blir tydliga och lätta att relatera till.
- (2) **Sätt ord på nyttan.** Formulera i en mening vad ni vill effektivisera eller förbättra i arbetet (syfte före teknik) och hur AI kan bidra.
- (3) **Rama in tryggheten.** Kom överens om ett fåtal principer för säker och rätts-säker användning som ni kan leva efter i vardagen.
- (4) **Tydliggör de första fokusområdena.** Välj ett litet, viktigt område där ni tror att AI kan göra verklig nytta – det blir startpunkten för nästa steg.

Tecken på framsteg

- Gruppen kan med egna ord förklara varför AI behövs i en specifik fråga.
- En första prioritering finns av var AI gör störst skillnad först.
- Initiala risker och förutsättningar är erkända och begripliga.
- Nyfikenhet och vilja att prova är tydligt närvarande.

3.3.2 Steg 2 – Utforska tillsammans

Steg 2 ger en första konkret form åt arbetet. De utvalda användningsområdena är avgränsade och beskrivna med tydligt syfte och förväntad nytta. Det finns en första

testbar version av AI-stödet som används i liten skala med verkliga uppgifter. Roller och ansvar för datakällor är klargjorda, och det finns en gemensam yta där frågor, insikter och förbättringsförslag delas. Dessutom är gemensam tid avsatt för test, uppföljning och justeringar.

Steg 2 ger en första konkret form åt arbetet. De utvalda användningsområdena är avgränsade och beskrivna med tydligt syfte och förväntad nytta. Det finns en första testbar version av AI-stödet som används i liten skala med verkliga uppgifter. Roller och ansvar för datakällor är klargjorda, och det finns en enkel yta där frågor, insikter och förbättringsförslag samlas. Dessutom är gemensam tid avsatt för test, uppföljning och justeringar.

Så här kan steg 2 genomföras:

- (1) **Avgränsa piloten.** Välj ett smalt område med tydlig nytta där AI kan göra konkret skillnad här och nu.
- (2) **Arbeta med verklig data.** Säkerställ tillräcklig, representativ data och en kort testperiod med en enkel, mätbar målbild.
- (3) **Samla återkoppling.** Bestäm en gemensam plats där erfarenheter, frågor och förbättringsförslag dokumenteras, och fatta regelbundna beslut om att fortsätta, justera eller pausa.
- (4) **Gör säkerheten vardagsnära.** Enas om några få, tydliga regler som alla följer så att utvecklingen inte stannar upp på grund av osäkerhet kring risker och ansvar.

Använd lärdomarna från piloten som första bevis på nytta och som grund för ett arbetssätt som kan skalas vidare i nästa steg.

Tecken på framsteg

- Ett fåtal prioriterade användningsområden är beskrivna och i gång.
- Prototypen används i begränsade situationer och förbättras löpande.
- Gemensam lista där återkoppling beslut och resultat delas.
- Riskbild och riktlinjer uppdateras utifrån vad testerna visar.
- Tidiga indikatorer på tidsbesparing, kvalitet eller träffsäkerhet kan beskrivas med egna ord.

3.3.3 Steg 3 – Tillämpa AI i vardagen

I steg 3 är syftet att AI-stödet blir ett naturligt inslag i arbetet. Arbetsgrupper använder det i verkliga uppgifter, tränar frågeteknik, ger återkoppling och förbättrar i korta cykler. Målet är att gå från begränsad pilot till ett mer etablerat stöd i vardagen, utan att tappa tempo eller trygghet.

Steg 3 innebär att AI används som beslutsstöd i tydligt valda arbetsmoment, med överskådlig uppföljning av tid, kvalitet eller träffsäkerhet. Det blir ett vardagsnära lä-

3.3. AI-läranderesan, steg för steg

rande med gemensam frågestuga, återkoppling inom rimlig tid och små förbättringar som faktiskt genomförs. Arbets sätt för hur man laddar data, granskar svar, dokumenterar lärdomar och uppdaterar riktlinjer blir gemensamma och förankrade i teamet. Etik och riskhantering hålls levande i vardagen genom korta avstämningar om hur AI-stödet används. Det är tydligt vem som ansvarar för vad, och farhågor eller avviker skrivs ned och följs upp.

Så här kan steg 3 genomföras:

- (1) **Välj fasta tillämpningar.** Bestäm några återkommande situationer där AI ska användas regelbundet och följ ett fåtal nyckeltal, till exempel kvalitet i underlag eller tidsbesparing.
- (2) **Gör lärandet synligt.** Samla bra frågor och svar, exempel och korta tips i ett gemensamt bibliotek.
- (3) **Enas om förbättringstakt.** Ha korta avstämningar, till exempel varannan vecka, där ni beslutar små ändringar som genomförs i närtid.
- (4) **Håll säkerheten nära vardagen.** Använd kortfattade riktlinjer vid användning, klargör ansvar och dokumentera avvikelser när de uppstår.

Med AI som en del av arbetssättet snarare än ett sidoprojekt, kan fler aktörer bjudas in för att kombinera perspektiv och låta lösningen växa genom delad kunskap.

Tecken på framsteg

- AI används ofta i ett eller flera arbetsflöden och ger tydlig nytta.
- Det finns en gemensam yta där frågor, förbättringsförslag och beslut dokumenteras.
- Rutinen från frågor in och förbättringar ut, fungerar och märks.
- Risklista och riktlinjer uppdateras när något händer - inte i efterhand.
- Teamet litar på processen: Man vet hur bättre svar fås och hur problem eskaleras.

3.3.4 Steg 4 – Dela och skala upp

I det här steget blir AI-stödet och arbetssättet en gemensam arena där flera parter provar nya perspektiv, delar lärdomar och förbereder trygg uppskalning. I stället för att en kärngrupp bär allt växer ett ambassadörsdrivet nätverk fram som använder, återkopplar och förbättrar tillsammans. Det ger bättre fart, kvalitet och förankring över sektorsgränser.

Steg 4 innebär att data, erfarenheter och kompetenser kopplas ihop så att flera aktörer delar en helhetsbild som ingen når ensam. Fler grupper använder AI-stödet i verkliga användningsfall och för löpande in sin återkoppling vilket gör att lösningen utvecklas i användning, inte vid sidan av. Det finns en gemensam "verktygslåda" med metodik, riktlinjer och exempel som gör att nya grupper kan starta utan att börja från noll. Skalningen sker stegvis och med fokus på AI-säkerhet, så att den gemensamma

säkerhetsramen följer med in i varje nytt användningsområde. Korta ”demos” i olika lärandeforum gör att insikter sprids brett och faktiskt omsätts i beslut och prioriteringar.

Så här kan steg 4 genomföras:

- (1) **Bjud in klokt och i lagom skala.** Välj ett par ambassadörer eller grupper med tydligt behov och ge dem ett enkelt startpaket med introduktion, stödmaterial och kontaktvägar.
- (2) **Följ upp arbetet löpande.** Ha korta ”demos” och lärandeforum med bestämd regelbundenhet där återkoppling, beslut och åtgärder hänger ihop.
- (3) **Gör delning enkel.** Använd en gemensam yta för exempel, riktlinjer och ändringar ”vad vi ändrade och varför”, så att andra lätt kan ta vid.
- (4) **Skala stegvis och säkert.** Se till att varje ny grupp kopplas till den gemensamma säkerhetsramen för roller, datahantering och avvikelsehantering innan de börjar använda AI-stödet.

Med AI som en del av arbetssättet i flera grupper och en struktur för lärande och säker skalning, är grunden lagd för nästa steg - att låta utvecklingen drivas mer självorganiserat över tid.

Tecken på framsteg

- Nya grupper tar lösningen i bruk och återkopplar utifrån verkliga uppgifter.
- Kunskap sprids bortom projektet via korta demos och öppna lärandeforum.
- Utvecklings- och säkerhetsplan uppdateras regelbundet utifrån lärdomar.
- Idéer från samskapande (t.ex. hackathon/idéworkshops) blir nästa genomförda steg.
- Ledare/ägare möjliggör samskapande: Hinder röjs, resurser riktas där effekten blir störst.

3.3.5 Steg 5 – Självorganisera

I det här steget blir generativ AI ett strategiskt, etiskt lärandestöd som hjälper både lösningen och arbetssätt att utvecklas över tid. Målet är att behålla fart och värde, förstärka samhällseffekten och bygga en kultur där lärandet fortsätter, med AI-säkerhet som en naturlig del av vardagen.

Steg 5 innebär att det finns etablerade forum för idégenerering där nya spår kan prövas, lärdomar fångas och beslut fattas. Det finns en gemensam verktygslåda med exempel och riktlinjer som uppdateras löpande och återanvänds av flera grupper, så att ingen behöver börja från noll eller ta fram allt på egen hand. Ambassadörer och nyckelpersoner samverkar kring användning och utveckling av lösningen genom att löpande ge återkoppling och lyfta förslag på förbättringar. Det finns en grundläggande styrning på plats - till exempel kring roller, budget, datakvalitet och etiska överväganden - som gör att frågor om skalning och förvaltning kan hanteras tillsammans med det dagliga arbetet, snarare än vid sidan av. Insikter från AI-stödet används i prioriteringar och

resursbeslut, inte bara i enskilda användningsfall.

Så här kan steg 5 genomföras:

- (1) **Enas om rutin för lärande och utveckling.** Bestäm en gemensam tid för utveckling, till exempel månatliga träffar för idégenerering och kvartalsvisa lärandeforum.
- (2) **Knyt ihop innovation och styrning.** Säkerställ att varje nytt spår har en utsedd ägare, en enkel datarutin med säkerhetscheck innan det testas vidare.
- (3) **Gör det enkelt att dela.** Använd en gemensam yta för ”vad vi ändrade, varför och vilken effekt det fick” så att andra lätt kan ta del av lärdomarna.
- (4) **Fortsätt att ladda upp data.** Se till att relevant data fylls på och kvalitetssäkras löpande så att AI-stödet kan lära, förbättras och fortsätta vara användbart över tid.

Tecken på framsteg

- Nya spår föds och prövas löpande i liten skala. Verktygslådan uppdateras och delas, andra kan kopiera och bidra tillbaka.
- Ambassadörer lyfter förbättringar som blir åtgärder utan långa ledtider.
- Förvaltnings- och uppskalningsplan används i vardagen.
- Ledare/ägare riktar resurser dit nyttan är störst för ändamålet.

KAPITEL 4

Teknisk förståelse

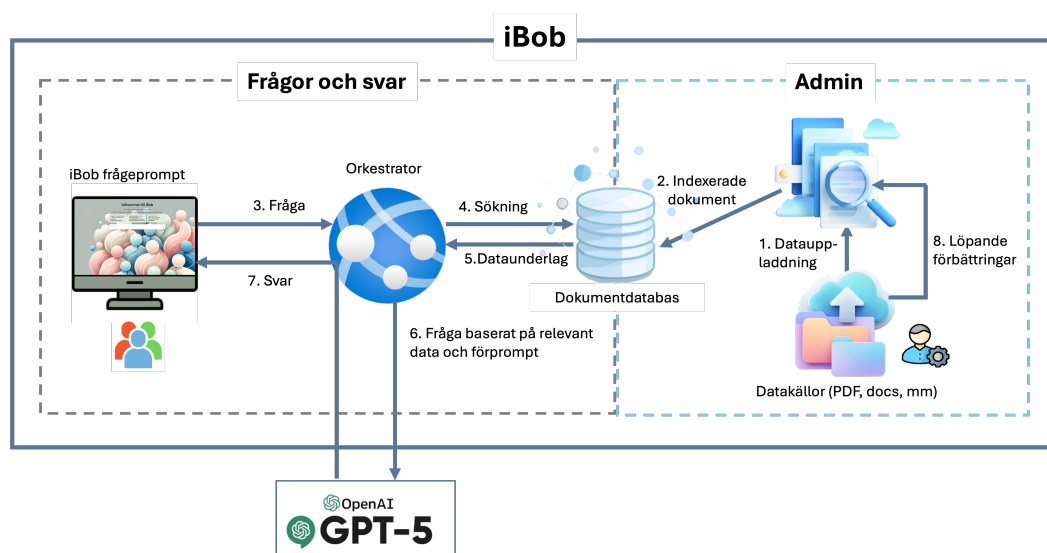
4.1 Hur iBob fungerar

I den tekniska lösningen för iBob används OpenAI:s språkmodell och GPT-teknik som kärna för att generera språk och svar. Samtidigt utvecklas och kontrolleras övriga delar av lösningen separat. Detta innebär att verktyget kan dra nytta av den kapacitet som OpenAI:s teknik möjliggör, samtidigt som all hantering av data, systemlogik och design sker som egen del av lösningen.

Genom denna uppdelning kombineras två viktiga styrkor: 1. Kraften i en avancerad språkmodell, och 2. full kontroll över de delar som rör datahantering, säkerhet, användargränssnitt, integrationer och användarstyrning.

Därigenom uppnås en hög grad av flexibilitet och anpassningsbarhet – det “bästa av två världar”.

Figuren nedan illustrerar denna struktur. I korthet genereras språk och svar av GPT-modellen som OpenAI tillhandahåller, medan samtliga omgivande komponenter (data, system och design) utvecklas och hanteras av iBob som en separat, kontrollerad miljö.

Figur 4.1. Hur iBob fungerar, från datauppladdning till sökning och resultat.

4.2 Så fungerar tekniken – steg för steg

- (1) **Uppladdning av data.** I Admin laddas alla dokument som är utvalda av projektgruppen (verksamhetsdata, rapporter, riktlinjer, lägesbilder osv.). Inget personligt eller känsligt data får laddas upp. Dokument är även hämtade från utvalda hemsidor (exempelvis BRÅ:s stora rapportsamling).
- (2) **iBob gör materialet sökbart.** När ett dokument lagts in “förbereder” iBob det så att viktiga stycken går att hitta snabbt när en fråga sedan ställs av användaren i iBob. De indexerade dokumenten lagras sedan i en dokumentdatabas.
- (3) **Användaren frågar iBob.** I gränssnittet skriver användaren sin prompt.
- (4) **iBob letar först i sin egen kunskap.** När ett svar formuleras letar iBob igenom den egna dokumentdatabasen och plockar fram relevanta stycken som underlag. Svaren grundas i det material vi själva laddat upp och inte från Internet.
- (5) **Dataunderlag returneras.** Dokumentträffar hanteras och iBob skapar en systemprompt utifrån användarens fråga, de relevanta sökträffarna samt den förpromptning som är förinställd för iBob, för att styra hur informationen presenteras.
- (6) **Språkmodellen formulerar svaret.** När frågeunderlaget är skapat skickas det till språkmodellen (GPT-5 i bilden). Modellen hjälper till att skriva ett tydligt svar på svenska. Observera att fakta aldrig är något som språkmodellen hittar på, utan det baseras alltid på de utpekade styckena från iBobs dokumentdatabas.
- (7) **Svaret visas (inklusive källor).** Användaren får ett kort svar med hänvisning till vilka dokument/delstycken som använts. Om något är oklart kan man be iBob förklara eller visa mer.
- (8) **Vi förbättrar löpande.** I Admin kan vi lägga till nytt material, göra korrigeringar, ta bort innehåll och finjustera inställningar, vilket gör att iBob kontinuerligt kan förbättra de svar som genereras.

4.3 Varför har vi valt denna lösning?

- **Kontroll över data:** Vi bestämmer vilket material som får användas, och därmed vilka frågor iBob kan besvara. Eftersom endast data utvalda av experter används, kan iBob leverera mer precisa och relevanta svar än publika AI-lösningar, och bli ett effektivt stöd i det förebyggande arbetet med barn och unga.
- **Tydlighet och spårbarhet:** Varje svar baseras på våra dokument, med tydlig referens till källan, vilket ökar transparensen och möjliggör spårbarhet.
- **Säkerhet:** Den data som laddas in får inte innehålla personuppgifter, för att säkerställa efterlevnad av GDPR. Roller och behörigheter kan tydligt definieras för både användare och administratörer. Källdata i iBob är skyddad så att ingen obehörig kan få åtkomst till materialet eller de genererade svaren. Det säkerställer att iBob endast kan användas av projektets deltagare, och att informationen inte används för andra syften än de som iBob är avsedd för.
- **Användarvänligt:** Användaren kan ställa frågor på vanligt språk och får tillbaka ett samlat, tydligt och lättförståeligt svar.

KAPITEL 5

Etik och säkerhet

5.1 AI-säkerhet – att behålla fart och förtroende

När vi använder AI behöver säkerheten märkas i hur vi arbetar varje dag, inte i ett dokument på hyllan. Det handlar om att göra det enkelt att göra rätt: vi är tydliga med vad som får delas och vad som inte ska in i verktyget, vi vet var information ska ligga, och vi vet vem vi frågar när vi tvekar. Då minimerar vi osäkerhet och kan samtidigt hålla utvecklingstempot uppe. Generativ AI ger förslag som ibland låter säkra men kan vara ofullständiga. Därför ska människor fatta besluten. AI ger ett underlag, inte ett facit. Betona för alla användare vikten av att ifrågasätta i stället för att betrakta svaren som en sanning. Ta fram riktlinjer för att vägleda vad man ska göra om något verkar känsligt, oklart eller fel. Vi börjar hellre i liten skala med den information vi faktiskt får använda, testar i vardagen och lär oss vad som fungerar. När något ger nytta gör vi det synligt; vad vi gjorde, vad vi ändrade och vad som blev bättre. På så sätt växer både förtroendet och kvaliteten. Samtidigt ser vi till att roller är tydliga, vem ansvarar för vad, så att frågor inte faller mellan stolarna. Kort sagt, AI-säkerhet är inte ett hinder. Det är ett sätt att samarbeta som gör att vi kan agera snabbt och ändå vara trygga med respekt för människor, uppdraget och informationen vi arbetar med. Modellen på nästa sida visar hur detta hänger ihop i praktiken. Ett exempel på ett ramverk för AI-säkerhet visas nedan - en sammanhållen modell där trygghet, säkerhet, tolkningsbarhet, personlig integritet, rättvisa och riktighet hålls ihop under tydligt ansvar och transparens.

AI-säkerheten är inbyggd i utvecklingen från start. **Trygghet** betyder att eftersom AI-teknik kan ge missvisande svar så måste vi lära oss att alltid ifrågasätta genere-

Figur 5.1. AI-säkerhetsmodell. Källa National Institute of Standards and Technology (NIST) "[Artificial Intelligence Risk Management Framework \(AI RMF 1.0\)](#)".

rade svar så att inte felaktiga beslut fattas. **Säkerhet** handlar om att obehöriga inte ska kunna komma åt system eller innehåll. **Tolkningsbarhet** kräver att användarna förstår varför ett svar ser ut som det gör och hur det bör användas. **Personlig integritet** innebär att data som används inte ska innehålla personuppgifter och att vi är medvetna om att även aggregerad information kan bli känslig om den går att härleda. **Rättvisa** adresserar snedheter i data och arbetssätt med målsättningen att ingen part systematiskt missgynnas. Genom allt löper kravet på **riktighet och tillförlitlighet** – att data är kvalitetssäkrad, källor och datum framgår när det är relevant och att modellen är ständigt förbättras i takt med utvecklingen. Över hela helheten ligger **ansvar och transparens**: det ska vara tydligt vem som ansvarar för lösningen, hur den är uppbyggd och hur frågor eller avvikelser hanteras. När dessa delar hålls levande i vardagen kan vi arbeta både snabbt och tryggt. Med säkerheten integrerad i vardagen kan vi hålla tempo, dela ansvar och tillsammans fokusera på det som gör verklig nytta.

KAPITEL 6

iBob i praktiken- från teori till praktik

I det här kapitlet beskriver vi hur AI-läranderesan har genomförts i praktiken i iBob-projektet. Innovationsarbete i komplexa frågor kräver utrymme att prova sig fram, därför har arbetssätt och antaganden justerats löpande när nya insikter, förutsättningar och behov blivit synliga.

Genom att använda generativ AI tillsammans, i en grupp med representanter från civilsamhälle, myndigheter, akademi och näringsliv, fick vi nya möjligheter att skapa struktur i en komplex samhällsutmaning. Arbetssättet – och den gemensamma läranderesan – hjälpte oss att bryta ned problemet i delar och ta tag i frågor som annars är svåra att hantera: säker datadelning, organisatoriska utmaningar, roller och mandat, hur vi formulerar problem och vad som är ett tillräckligt bra beslutsunderlag. I processen behövde vi både utmana invanda arbetssätt och träna på att navigera ovisshet, samtidigt som den gav ramar för mer strukturerade gemensamma diskussioner och lärande.

6.1 Projektets process – ett praktiskt arbetssätt byggt i flera steg

Projektet fokuserade på steg 1–4 i AI-läranderesan (se kapitel 3) och organiserades i sex delar. Några delar genomfördes som enstaka workshopar, andra som serier av workshopar, möten och tester över tid. Tillsammans bildade de en sammanhängande läranderesan där teknik, samverkan och AI-säkerhet utvecklades sida vid sida.

Figur 6.1. Varje steg på iBob läranderesan

- (1) **Uppstart** – skapa gemensam förståelse och riktning.
- (2) **Skapa medvetenhet** – identifiera utmaningar och möjligheter med AI och data (steg 1).
- (3) **Utforska tillsammans** – kartlägga databehov och användningsområden (steg 2).
- (4) **Bedöma risklandskapet**– adressera risker och säkerhetsfrågor (steg 2).
- (5) **Tillämpa i vardagen** – testa, träna och hitta utvecklingssteg (steg 3).
- (6) **Dela kunskap** – fördjupa case, generera idéer och se helheter (steg 4).

6.2 Pre-workshop: Deltagande utvärdering och gemensamma värderingar

Projektets parter består av aktörer från olika sektorer (civilsamhälle, näringsliv, akademi och offentlig sektor). Det gör det extra viktigt att enas om grundläggande värderingar och syfte med projektet. Innan vi påbörjade läranderesan samlade vi därför projektparterna för att tydliggöra våra gemensamma värderingar och hur vi ville att projektet skulle stödja samarbetet.

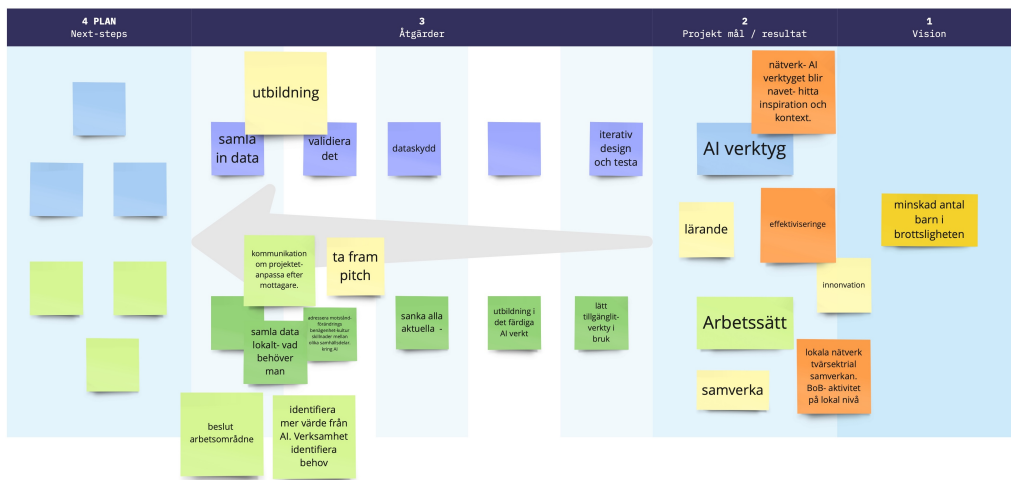
Vi använde en enkel metod, så kallad backcasting, där vi ringade in långsiktiga och kortsiktiga mål och arbetade visuellt för att se hur de hängde ihop. Under backcasting-aktiviteten diskuterade projektparterna sina mål och värderingar och lyfte fram det gemensamma som skulle styra arbetet framåt. Den gemensamma långsiktiga målbilden var att förbättra ungas levnadsvillkor och minska brottsligheten, med kunskap, samverkan och teknik som viktiga möjliggörare. Målen och värderingarna användes också som ram för att följa upp projektets utveckling.

Viktigaste lärdomar

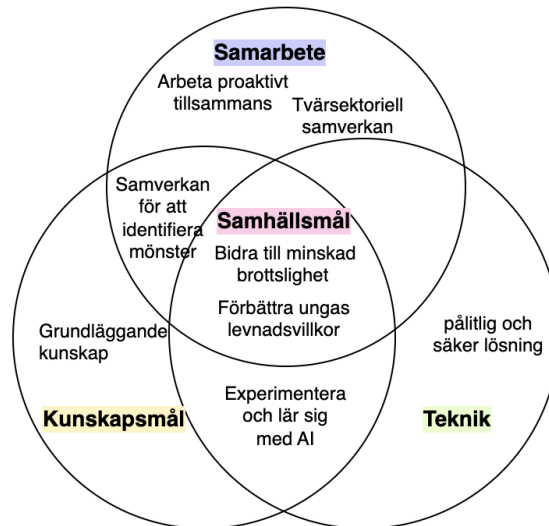
Gemensam målbild före teknik: Uppstartsfasen visade hur viktigt det är att börja i uppdraget, inte i lösningen. Genom backcasting kunde parterna formulera en gemensam målbild ”bättre levnadsvillkor för unga och minskad brottslighet” och koppla den till sina respektive roller. Samtidigt blev det tydligt att målbild och prioriteringar behövde återbesökas under resans gång. Övningen gav en första riktning för arbetet och gjorde det lättare att senare enas om vilka användningsområden AI faktiskt ska nyttjas till.

6.3 Skapa medvetenhet (Steg 1)

Samtliga projektaktörer samlades för att ta fram en första gemensam behovsbild. Fokus låg på att identifiera centrala utmaningar och möjligheter både i det egna arbetet och i samarbetet med andra aktörer samt att formulera vilka frågor iBob skulle kunna hjälpa till med.

Figur 6.2. Backcasting börjar med att utgå från en framtida vision eller ett långsiktigt mål (representerat i den “högra” delen av processen). Därefter kartläggs de nödvändiga steg och delmål som krävs för att nå dit.

Figur 6.3. Våra gemensamma värderingar. I centrum står de långsiktiga målen att minska brottsligheten och att förbättra ungas levnadsvillkor.

Generella fokusområden

De mest centrala önskemålen som diskuterades var:

- Aggregerad och lättillgänglig data - att mer effektivt kunna inhämta information utifrån flera perspektiv.
- Bättre mäta effekter och matcha insatser utifrån ålder och situation.
- Överbrygga olika språkbruk och öka förståelse för varandras uppdrag
- Kunskapsöversikt och att utgå från fler perspektiv för bättre anpassat arbete (ex. gemensam lägesbild, delad praxis, insatsers effekt, resultat från projekt osv.)
- Kartläggning av aktörer och kompetenser för effektivare samordning

Dessa områden matchades med befintliga arbetsmetoder, men också med potentiella områden där iBob-plattformen skulle kunna göra en betydande skillnad.

Vi fick härmed en översikt av vilka olika AI modeller och tekniska instrument som kan vara till hjälp för att effektivisera arbetet, som innefattar allt från kartläggning av aktörer och kompetenser, matchningsverktyg och stöd att följa upp insatser, och att få översikt och analys på strukturerad/ostrukturerad data från olika sektorer.

Viktigaste lärdomar

Att samla aktörerna kring hinder, möjligheter och egna förväntningar gav en första gemensam bild av varför AI är relevant i den gemensamma kärnfrågan. Samtidigt tydliggjordes också vikten av samsyn kring centrala begrepp. Genom arbetet kunde vi ändå enas om några få gemensamma fokusområden och ett första budskap om nyttan, samt börja ringa in vilka risker och förutsättningar som måste hanteras. Denna gemensamma karta blev utgångspunkt för både datainsamlingen och idéer kring användningsområden i nästa steg.

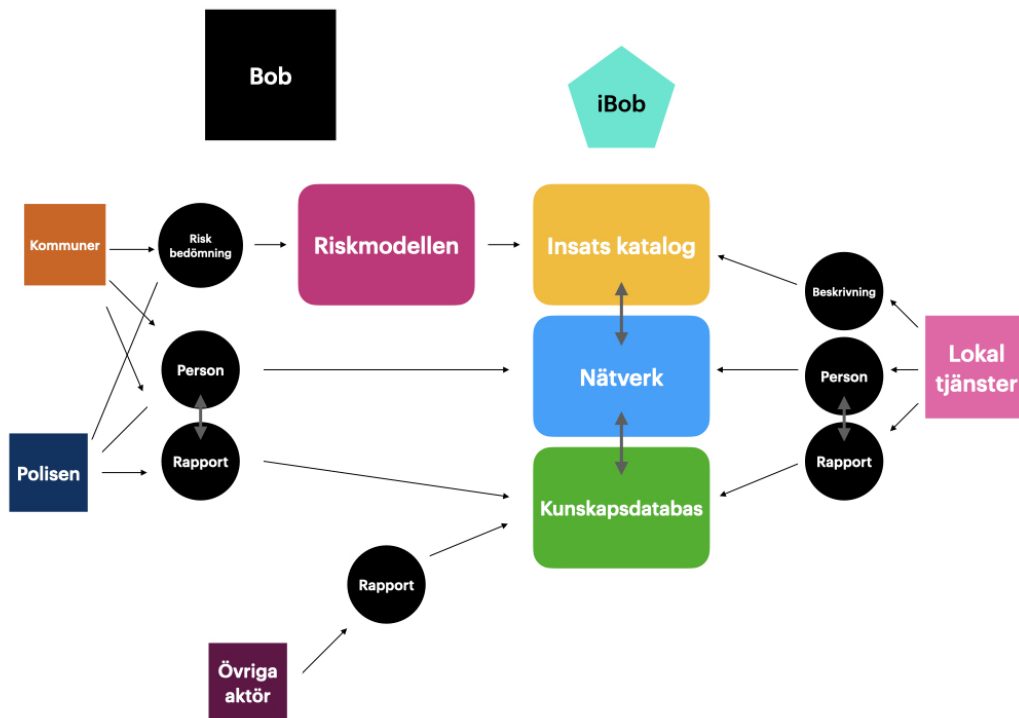
Påverkan på teknisk lösning och AI- säkerhet

Teknisk lösning: Fokus på att bygga en stabil teknisk plattform för iBob och att ta den från demo till en skalbar lösning. I detta arbete ingick att sätta upp den Azuremiljö (Microsoft molntjänst som används som bas) samt lösning och rutin för uppladdning av data (där varje part har sin yta som de laddar upp data till som sedan läses in i iBob av systemadministratör).

AI-säkerhet: Vi började i liten skala med en isolerad, tvåfaktorsskyddad lösning med tydliga behörigheter. Alla fick en grundläggande förståelse i vad AI kan/inte kan och hur svar värderas. Det skapades också en medvetenhet kring vikten av att människan alltid fattar besluten.

6.4 Utforska tillsammans (Steg 2)

I det här steget låg fokus på att identifiera vilka frågor och vilket stöd som kan stärka det tvärsaktoriella arbetet, samt att utforska hur AI kan användas för att effektivisera

Figur 6.4. Ett diagram som visar några möjliga utvidgningar av iBob-verktyget. Riskmodellen motsvarar en möjlighet att använda AI för att hjälpa till med individuella riskbedömningar. Insatskatalogen är avsedd att först hjälpa till med att matcha insatser till individuella behov, men på längre sikt även att stödja utvärdering av insatser. Behovsbilden visar också att det kan vara värdefullt att hitta sätt att dela information och knyta kontakter med andra experter.

processer och bidra till bättre gemensamma analyser kring den aktuella samhällsutmaningen.

Innan workshop

Inför workshopen ombads deltagarna föra en kort datadagbok under veckan före träffen. I dagboken noterade de:

- Vilken typ av data de använder i sitt dagliga arbete.
- Vilka uppgifter som tar mest tid.
- Moment som skulle kunna effektiviseras eller utvecklas med AI-stöd.

Dagboken gav ett konkret underlag som kunde utgå från i diskussionerna under workshopen.

Under workshop

Referensgruppen delades in i tvärssektoriella grupper för att:

- Diskutera vilken data som används idag och vilken data som saknas för att göra bättre analyser och stärka samverkan.
- Identifiera möjliga användningsområden för AI.
- Reflektera över hur data kan delas mellan aktörer för att skapa gemensamma problembilder.
- Rangordna data som bedömdes mest relevant för fortsatt utveckling.

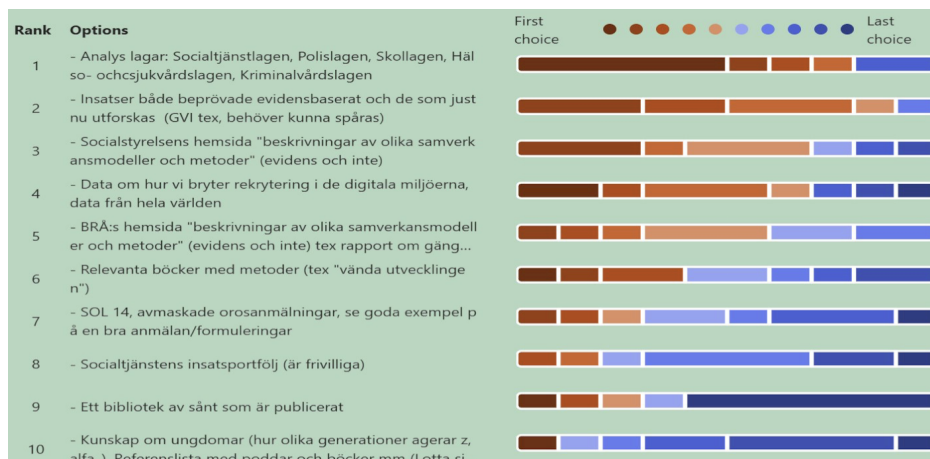
Konkretisering av användningsområden och data

Under workshopen började vi konkretisera både användningsområden och vilken data som behövs för att börja bygga verktyget. Processen gjorde det möjligt att tydliggöra funktioner, prioritera relevanta data och se hur AI kan stödja arbetsprocesser och samarbeten.

Resultat

- En strukturerad process för att identifiera och samla in relevant data.
- En första grund för olika användningsområden för AI.
- Konkreta insikter om hur verktyget kan bidra till nytta i arbetet.
- Förutsättningar för fortsatta diskussioner och tvärssektoriellt lärande.

Utifrån gruppdiskussionerna blev följande teman tydliga:

Figur 6.5. I varje grupp prioriterade deltagarna den data som behövdes och finns tillgänglig för att mata in i iBob. I detta exempel ingår lagar, beskrivningar av insatser, och webbplatser för Socialstyrelsen och BRÅ bland de tio högst prioriterade datakällorna att lägga till.

Metoder, insatser och uppföljning

Övergripande fokus

Att samla, synliggöra och lära av kunskap om insatser som genomförs i olika sektorer med målet att förstå vad som fungerar, vad som inte gör det och varför.

Prioriterade områden

- Kartlägga vilka brottsförebyggande insatser som används idag, både evidensbaserade och nya.
- Analysera hur insatser följs upp – efterlevnad av riktlinjer och faktiska effekter.
- Identifiera lärdomar och framgångsfaktorer från konkreta fallstudier. Fördjupa förståelsen av civilsamhällets roll – vad som görs, vad som saknas och hur samarbetet kan stärkas.
- Undersöka hur resultat mäts i olika organisationer.
- Fördjupa kunskapen om risk- och skydds faktorer, exempelvis enligt RNR-modellen och Risktrappan.

Kunskap, begrepp och stöd

Övergripande fokus

Att skapa en gemensam förståelse för målgrupper, begrepp, lagstiftning, ansvarsfördelning och handlingsutrymme med fokus på att underlätta samverkan och ett mer rättssäkert arbete.

Prioriterade områden

- Tydliggöra centrala begrepp, såsom ”organiserad brottslighet”.
- Förklara juridiska ramar, till exempel socialtjänstlagen och sekretessbestämmelser.
- Klargöra myndigheters ansvar, mandat och samverkansmöjligheter.
- Samla och tillgängliggöra relevanta förarbeten, prejudikat och lagar.
- Utforska möjligheter till automatiserad textanalys av lagförslag och regleringsbrev.
- Stärka aktörers trygghet i att ”våga mer” inom samverkan.
- Samla kunskap om riskfaktorer och målgrupper.
- Göra statistik och kunskap tillgänglig (exempelvis Brå, Socialstyrelsen och civilsamhälle).

Samverkan, kontext och kunskapshantering

Övergripande fokus

Att stärka samarbete, kunskapsdelning och helhetssyn i det brottsförebyggande arbetet genom bättre samordning och tillgängliggörande av information.

Prioriterade områden

- Främja samverkan över sektorsgränser genom att tydliggöra aktörernas roller och bidrag.
- Kartlägga aktörer, resurser och pågående initiativ för ökad överblick.
- Lära av internationella exempel och goda modeller.
- Inspirera till nya arbetssätt, projekt och innovativa idéer.
- Samla och hänvisa till kompletterande kunskap, såsom poddar, böcker och rapporter.
- Tillgängliggöra statistik från SiS, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården.
- Bygga en digital kunskapsbank med metoder, länkar och data.
- Göra information begriplig och relevant utifrån olika yrkesroller och fungera som en ”språkbrygga” mellan sektorer.

Viktigaste lärdomar

Arbetet med att utforska användningsområden visade hur lätt det är att vilja göra "allt på en gång" när många aktörer deltar. Antalet idéer, användningsfall och behovet av datakällor växte snabbt. En viktig lärdom var därför att aktivt avgränsa - välja några få användningsområden där behov, data och engagemang fanns på plats och pausa resten. Prioriterade användningsområden och datakällor gav en första struktur för den gemensamma kunskapsdatabasen och tydliggjorde vem som kan bidra med vilken information. När ramarna klarnade ökade också motivation inför att börja testa verktyget i praktiken.

Påverkan på teknisk lösning och AI- säkerhet

Teknisk lösning: Användarhantering infördes i iBob med tvåfaktorsautentisering. Alla projektdeltagare fick personlig inloggning och iBobs driftsmiljö uppgraderades för att hantera många simultana användare. Vidare konfigurerades iBob för att hantera referenser och bättre förslag på uppföljningsfrågor. Utvecklingsmiljön sattes också upp för att möjliggöra enklare releaser. Den manuella datauppladdningen fortsatte löpande under hela kvartalet där fler aktörer lades upp för att öka mängden av data och att förbättra svaren i de användningsområden som testgrupperna jobbade med.

AI-säkerhet: I den här steget utforskade vi konkreta användningsområden och stärkte lösningen hand i hand med AI-säkerhet. Rutin för datahantering etablerades där varje part laddade upp data i avskild yta med tydligt ägarskap, källa och datum. På så sätt finns alltid referens till källhänvisning i AI-lösningen.

6.5 Säkerhet (Steg 2)

En viktig del av AI-läranderesan blev att löpande väga möjligheterna med iBob mot de risker som följer med. Vi genomförde en workshop med fokus på AI-säkerhet där vi identifierade risker och säkerhetsutmaningar kopplade till iBob och diskuterade hur de kan hanteras på ett systematiskt och etiskt sätt.

Syftet med workshopen var att:

- Identifiera risker och osäkerheter som olika aktörer såg samt ta fram förslag på åtgärder.
- Skapa en gemensam bild av ansvar, roller och mandat.
- Formulera konkreta förslag på ramar och rutiner för säker användning av iBob.
- Skapa en grund för systematisk och långsiktig riskhantering.

Under workshopen arbetade deltagarna med att kartlägga centrala riskområden som riktighet, rättvisa, personuppgiftshantering, tolkningsbarhet, säkerhet, trygghet samt ansvar och transparens. Fokus låg på att se riskerna ur både myndighets-, kommun- och civilsamhällesperspektiv och vidare kopplat till datasäkerhet och vilka risker det finns att aggregera data. Resultatet blev en gemensam förståelse för de mest kritiska

riskerna och ett ramverk för fortsatt arbete med riskbedömning och hantering i projektets kommande faser.

Riskområden och exempel på frågor som uppkom i gruppdiskussioner:

Riktighet / Tillförlitlighet

- Felaktiga eller föråldrade källor kan leda till missvisande analyser. Svar måste valideras innan de används i beslut.
- Förenkling riskerar att dölja viktiga kvalitativa aspekter och lokal kunskap.
- **Förslag:** skriv ut “saknas i underlaget” och visa källa samt datum i alla svar.

Rättvisa (Bias)

- Underrepresentation av grupper eller perspektiv kan ge snedvridna rekommendationer och risk för diskriminerande utfall.
- Risk för bias redan i insamlingen (vem och vad som mäts).
- **Förslag:** enkla bias-kontroller (“vilka saknas?”) och alternativa infallsvinklar som standard

Personuppgifter

- Även utan persondata kan kombinerad/aggregerad information bli känslig.
- Etiska och sekretessmässiga rutiner krävs för hur verksamhetsdata delas och används ansvarsfullt.
- **Förslag:** tydliga delningsregler, anonymisering när nya datatyper kombineras.

Tolkningsbarhet

- Brist på insyn i underlag och resonemang kan leda till missförstånd och svagare beslut.
- Krav på kompetens: användare behöver träning i både frågeteknik och tolkning.
- **Förslag:** visa hur svaret genererats med källor/datum och alternativ/reservationer.

Säkerhet

- Risk för dataläckor eller manipulation om åtkomst och loggning brister.
- Behov av mekanismer som hindrar missbruk och säkrar spårbarhet/versionshistorik.

Trygghet

- Svar som används fel kan ge negativa följder, människor får inte stigmatiseras eller övervakas felaktigt.
- “Mänskliga dimensionen” kan trängas undan om siffror/indikatorer styr för mycket. Relationer, förtroende och lokalkännedom måste vägas in.

Ansvar och Transparens

- Otydligt ansvar för data, analyser och beslut skapar risk för felaktiga åtgärder.
- För hård styrning och ensidigt fokus på mätbarhet kan kväva lokala initiativ och innovation.
- **Förslag:** tydligt ägarskap per källa, öppna motiveringar och korta uppföljningar.

Viktigaste lärdomar

Riskworkshopen visade att säkerhet inte kan hanteras som ett separat spår vid sidan av utvecklingen. När riskerna kopplades till konkreta användningsfall, dataflöden och roller blev det möjligt att enas om ett gemensamt ramverk för AI-säkerhet. Den gemensamma riskbilden uppdaterades i takt med vidareutvecklingen.

Påverkan på teknisk lösning

Vi lät varje aktör ladda upp sitt material via sitt projektkonto och ange en kontaktperson. Endast projektadministratör hade systembehörighet till lagringsytan. För att förenkla kvalitetssäkring och import samlade vi webblänkar i ett separat dokument i stället för att blanda dem med övriga filer. Innan uppladdning gjorde varje part en snabb egen kontroll så att inga personuppgifter eller annan känslig information följde med och teknikteamet fanns tillgängligt för att stötta i uppladdningsarbetet. Projektdata lagrades separat från användarsystemet, och åtkomsten begränsades till parter inom iBob-projektet. Parallellt säkerställde vi en gemensam förståelse för vad som får och inte får delas, var filer ska ligga samt vem man frågar när något är oklart. Sammantaget underlättade denna rutin så att materialet var lätt att importera, spåra och använda samt ökade tryggheten för berörda parter.

6.6 Tillämpa AI i vardagen (Steg 3)

När vi hade en första säker grund med data, prioriterade användningsområden och tydliga ramar för AI-säkerhet blev nästa fas att träna på hur man använder iBob i praktiken. Fokus låg på att formulera frågor, tolka svar och koppla användningen till verkliga användningsfall.

Syftet med workshopen var att:

- Träna på att ”prompta” – ställa frågor på ett sätt som ger relevanta, tydliga och användbara svar.
- Ge återkoppling på vilken typ av data som behövs och hur verktyget svarar på olika typer av frågor.
- Fånga in erfarenheter, förbättringsförslag och eventuella risker, genom möjlighet till återkoppling direkt i verktyget.

Aktiviteter som genomfördes under workshopen och i testgrupperna:

- **Förberedelseuppgift:** Deltagarna delade exempel på bra och mindre bra svar från iBob.
- **Parövningar:** Grupperna fick träna på att ställa frågor, analysera svar, omformulera frågor och utforska nya perspektiv. I övningarna ingick tips för att prompta.
- **Frågestuga och reflektion:** Gemensam diskussion hölls om vad som fungerade, vilka utmaningar som fanns och vilka förbättringar som önskades.
- **Exempel på styrkor:** iBob gav relevanta och begripliga svar med bra följdfrågor och källhänvisningar. Gränssnittet gjorde det lätt att överblicka svaren.
- **Exempel på förbättringsbehov:** Testerna visade på behov av mer data inom vissa områden. Det lyftes också ett behov av fortsatt träning i hur frågor formuleras.

När vi gick från träning till praktisk användning blev några operativa insikter särskilt tydliga. De viktigaste lärdomarna var:

- **Avgränsa användningsområden tidigt:** Välj ett begränsat antal tydligt avgränsade cases som går att utvärdera inom en kort tidsperiod. För många parallella spår gör både användare och utvecklare ineffektiva.
- **Samla aktörer som redan samarbetar:** Starta tester i grupper där deltagarna redan har etablerade arbetsrelationer. Det sparar tid, skapar bättre diskussioner och ger snabbare fördjupning.
- **Utnäm en case-ägare:** Varje case mår bra av en tydlig ansvarig som samordnar datainsamling, uppföljning och kommunikationen mellan aktörer.
- **Tydliga succékriterier:** Sätt konkreta mål och mätbara kriterier redan innan teststart, exempelvis tidsbesparing, antal användbara rekommendationer eller användarnöjdhet.
- **Visa översikt av datan:** Gör en översikt och dela med deltagare för att påvisa vilken data som finns inlagt.
- **Iterera i korta cykler:** Jobba i korta loopar med snabba versioner, återkopplingsmöten och justeringar. Det ger snabb inläring och minskar risken att problem växer sig stora.

- **Bygg in feedbackloopar i verktyget:** Gör det enkelt för användarna att rapportera bedömningar, felaktigheter och förbättringsförslag direkt i iBob.
- **Träning och stöd:** Kombinera korta introduktioner med checklistor eller “promptmallar” som gör det lättare att komma igång och hålla en jämn kvalitet i användningen.
- **Planera för skalning tidigt:** Identifiera vilka resurser som krävs för att skala ett lyckat case — ofta skiljer sig behoven mellan pilot och permanent användning.
- **Integrera etik och sekretess i vardagen:** Ha enkla rutiner för att snabbt kunna granska nya datatyper eller flöden när tester utvecklas.
- **Mät och sprid lärdomar:** Dokumentera kort vad som fungerade, vad som inte gjorde det och vad som bör förändras inför nästa testomgång.

Ett konkret exempel från våra tester var att ett enda, tydligt avgränsat case med tre aktörer som redan samarbetade gav fler och djupare insikter på en testomgång än tre parallella case med nya konstellationer. Det visar att kvalitet i deltagarurval och tydliga mål ofta ger större utdelning än att sprida resurserna för tunt.

Viktigaste lärdomar

Avgränsning och rätt deltagare: Tester med användningsfall som var bekanta för alla deltagare gav mer djuplodande svar som i sin tur ledde till mer konkreta lärdomar.

Iterativ testning: Kortare kontinuerliga uppföljningstillfällen där deltagare kunde dela sina insikter effektiviserade utvecklingsprocessen.

Praktiskt stöd nära användningen: Tips för att prompta med kända exempel och en möjlighet att återkoppla direkt i verktyget sänkte tröskeln att testa i vardagen och underlättade för att samla in förbättringsförslag.

Påverkan på teknisk lösning och AI- säkerhet

Teknisk lösning: Under denna period var det tekniska arbetet mest fokuserat på att hämta data automatiskt från utpekade webbplatser. Totalt togs ett tjugotal s.k. crawlers (även kallad “webbspindlar” eller “bottar”) fram för att hämta upp dokument. Exempel på webbplatser där vi har använt crawlers för att hämta in data är Polisen, BRÅ, Kriminalvården och Åklagarmyndigheten. Vidare så uppgraderades iBob under denna period till GPT-4.1 (från tidigare v. 3.5). Utvecklarna har därutöver jobbat mycket med att försöka hitta lämplig teknisk lösning för att aggregera ostrukturerad data till sammanställda rapporter (som då med fördel kan användas i iBob) i vad som kan beskrivas som ”försystem” till iBob.

AI-säkerhet: Vi testade iBob i verkliga fall där varje testgrupp tillsammans fick träna på frågeteknik och tolkning utifrån olika perspektiv. Svaren jämfördes och värderades mot känd information och återkoppling samlades in öppet. På så sätt blev svar och utvärdering transparent, bias beaktades och källor kompletterades utifrån gemensam nytta. Mänskligt omdöme var i fokus.

6.7 Dela och skala upp (Steg 4)

I steg 4 bjöds fler aktörer in för att testa och diskutera hur iBob kan bidra till lärande, effektivare samarbete och systematisering av kunskap mellan aktörer inom det brottsförebyggande arbetet. Representanter från civilsamhälle, projekt inom Bob, BF-samordnare, myndigheter och kommuner (indirekt eller direkt kopplade till brottsförebyggande arbete för barn och unga) deltog, totalt över 30 personer.

Hackathonet inleddes med en kort presentation av projektet och en modererad samtalspanel med tre aktörer som gav olika bilder av utmaningarna i tvärsektoriell samverkan och hur AI kan stödja arbetet. Därefter fick deltagarna gemensamt skapa en "levande aktörskarta" för att synliggöra vilka roller och resurser som finns i systemet.

Under resten av tiden arbetade mindre grupper med konkreta situationer och användningsfall där de testade och utvärderade AI-stödet. Varje grupp presenterade sina resultat och alla deltagare fick också möjlighet att via en Mentimeter dela sina viktigaste insikter och förslag på förbättringar.

Övergripande reflektioner

Hackathonet visade tydligt behovet av att först förstå situationer och sammanhang innan nya lösningar formuleras. iBob kan bidra genom att strukturera och fördjupa problemanalysen. Flera grupper betonade vikten av att synliggöra vad som inte fungerar, det inkluderar även insatser som riskerar att vara kontraproduktiva. Centralt är att hitta en bra balans mellan data, erfarenhet och samverkan.

Påverkan på den tekniska lösningen

Förbättringsförslag från deltagarna:

- (1) **Stöd för reflektion och analys.** Bygg in funktioner som hjälper användaren att identifiera kunskapsluckor innan lösningar presenteras. Ge förslag på vilken typ av information som behövs för att förstå ett problem bättre ("förpromptning"). Erbjud återkoppling på informationsnivå – t.ex. "du verkar sakna data om målgruppens kontext".
- (2) **Kontextkänslighet och akutsbedömning.** Låt iBob bedöma hur akut en situation är och anpassa svarens karaktär (strategiskt vs operativt). Ge mer målgruppspecifika rekommendationer och tydliggör vilken aktör (kommun, civilsamhälle, skola, polis etc.) som är mest relevant för varje åtgärd.
- (3) **Kunskapshantering och lärande.** Inför funktioner som gör det möjligt att spara, återkomma till och vidareutveckla tidigare insatser. Skapa en mekanism för att validera framgångssagor – vad fungerade, i vilken kontext och med vilka resurser. Gör det möjligt att vikta data och erfarenheter efter trovärdighet, aktualitet och kostnadseffektivitet.
- (4) **Stöd för uppföljande frågor.** Utveckla ett stöd som hjälper användaren att formulera bättre frågor, särskilt i tvärspektoriella sammanhang. Implementera en interaktiv frågeguide som vägleder beroende på situationstyp (akut, förebyggande, strategisk etc.).
- (5) **Datahantering och integration.** Gör det möjligt att ladda upp, sortera och datera egna filer. Utnyttja befintliga källor (t.ex. SCB, lokala rapporter, civilsamhällets data) och möjliggör korsanalyser. Visa tydligt varifrån data kommer och hur aktuell den är.
- (6) **Förslagshantering och minne.** Låt iBob komma ihåg tidigare förslag och resonemang för samma case. Ge möjlighet att spara, jämföra och utvärdera förslag över tid – ett stöd för kontinuerligt lärande.
- (7) **Kvalitet i svaren.** Säkerställ att svaren är specifika, kontextuella och icke-repetitiva. Låt iBob skilja mellan universella och selektiva insatser och förklara varför en viss strategi passar just den aktuella målgruppen.

AI-säkerhet

Fler aktörer bjöds in för att använda iBob och skalning skedde kontrollerat med återkommande integritets- och delningsgenomgångar och tydliga regler sattes upp för vad som får delas och i vilken form. Dataägarskap per aktör säkerställdes med källa/datum och med full spårbarhet. Med strukturerad onboarding och öppen dokumentation kunde fler bidra, samtidigt som behörigheter och loggning höll riktighet, ansvar och personuppgiftsskydd på plats.

KAPITEL 7

Avslutning

I inledningen beskrev vi iBob som ett Vinnova-finansierat samarbetsprojekt där olika aktörer tillsammans har utforskat hur generativ AI kan användas som verktyg för lärande och samverkan i komplexa sociala frågor, med rekrytering av barn och unga till organiserad brottslighet som konkret fokus. Samtidigt är iBob bara *ett* exempel på initiativ som behövs för att ta sig an denna typ av samhällsutmaningar. Det vi har gjort här är att pröva hur AI kan stärka tvärssektoriellt arbete när frågeställningar, data, ansvar och perspektiv är många och sammanflätade. Handboken har visat hur tvärssektoriell samverkan både är nödvändig och svår och hur skillnader i språkbruk, logiker och informationsmängder gör att viktig kunskap riskerar att falla mellan stolarna. Genom iBob har vi undersökt hur ett AI-baserat kunskapsstöd och en gemensam läranderesan kan bidra till att knyta ihop dessa fragment och underlätta för att skapa en samlad bild, dela erfarenheter och i förlängningen rikta insatser mer samordnat, utan att ersätta professionell bedömning eller lokalkännedom.

AI-läranderesan som presenterats i kapitel 3 betonar just detta - att tekniken inte är en snabb genväg, utan en iterativ utvecklingsprocess där olika aktörer stegvis bygger upp förmåga, samsyn och arbetssätt. I iBob har en tidig prototyp tillsammans med återkommande workshops, testgrupper och hackathon fungerat som en gemensam verkstad där både verktyg, samverkansformer och förståelsen för det komplexa problemet har utvecklats över tid.

En central erfarenhet är att värdet uppstår i samspelet mellan tre delar:

- Data som är noggrant utvalt, kvalitetssäkrat och dokumenterat med källhänvisningar.
- AI-stödet som hjälper till att strukturera, översätta mellan perspektiv, synliggöra mönster och ge alternativa angreppssätt, men däremot inte levererar färdiga facit.
- Människor som tolkar, ifrågasätter, prioriterar och fattar besluten, med utrymme för relationer, förtroende, värderingar och lokalt handlingsutrymme.

Arbetet med etik och säkerhet har samtidigt visat att riskhantering måste vara integrerad i vardagen, inte något som läggs vid sidan av som ett separat spår. Den säkerhetsmodell som beskrivs i kapitel 5 sammanför trygghet, säkerhet, personlig integritet, rättvisa, riktighet, tolkningsbarhet, ansvar och transparens till en gemensam ram. När den ramen hålls levande i det löpande arbetet, går det att ha både fart i utvecklingen och en stabil grund för förtroende mellan aktörer.

För dig som vill ta nästa steg i en egen kontext med stöd av den här handboken och med de AI-lösningar ni bedömer lämpliga, kan följande fungera som en övergripande kompass i ett komplext arbete:

(1) **Börja i det ni delar och i lagom skala**

Utgå från en gemensam kärnfråga och ett konkret område där flera aktörer tydligt ser behovet av att samverka. Använd AI-läranderesan som en kompass och planera för korta lärandecykler snarare än perfekta lösningar från start.

(2) **Bygg en gemensam kunskapsbas**

Identifiera vilken information som är viktigast just nu till exempel rapporter, lokala erfarenheter, riktlinjer, lägesbilder och börja där. Säkerställ källhänvisningar och förbättra underlaget steg för steg i dialog mellan aktörerna.

(3) **Träna på att ställa frågor, tolka och reflektera tillsammans**

Se AI som en medspelare i analysen, inte som ett verktyg för snabba standardsvar. Träna användare i att formulera uppgift och kontext, be om jämförelser och alternativ där svaren granskas gemensamt - "Vad stämmer? Vad saknas? Vad behöver vi ta reda på mer?"

(4) **Håll etik och säkerhet integrerade i vardagen**

Tydliggör vad som får och inte får delas, vem som ansvarar för vad och hur avvikelser, bias och osäkerheter fångas upp. Koppla löpande riskbilden till hur ni utvecklar data, arbetssätt och tekniska lösningar, så att säkerhet och förtroende följer med i varje steg.

(5) **Dela lärdomar inom och mellan organisationer**

Dokumentera både fungerande arbetssätt och det som varit svårt. Dela vidare slutsatser, risker, misslyckanden och goda exempel så att fler kan bygga vidare, både i den egna frågan och i andra komplexa samhällsutmaningar.

Arbetet i iBob har från början både handlat om att utveckla ett konkret arbetssätt och om att bygga ett gemensamt lärande kring hur generativ AI kan stärka tvärsektorielt samarbete i komplexa frågor. Projektet är därför både en viktig milstolpe i detta arbete och ett steg på vägen mot fortsatt utveckling. Erfarenheterna från iBob visar att generativ AI kan bli ett konkret stöd för tvärsektorielt samarbete - inte genom att ersätta människor, utan genom att göra det lättare att se helheter, ta tillvara olika perspektiv och fatta mer genomtänkta beslut tillsammans. Om fler aktörer fortsätter att utveckla och pröva liknande arbetssätt, i sina egna frågor och kontexter, kan det ge bättre förutsättningar för ett långsiktigt arbete som syftar till att minska risken att barn och unga dras in i kriminalitet och att stärka deras möjligheter till trygga och hållbara liv.

7.1 Nästa steg

Arbetet inom iBob tas vidare genom **SamBob**, ett fortsättningsprojekt finansierat av SustainGov. SamBob har fokus på att omsätta det AI-baserade arbetssättet i praktiken i en tydligare avgränsad regional och kommunal kontext. Genom att samla aktörer på regional och kommunal nivå skapas förutsättningar för att arbeta mer sammanhållet med gemensamma data, analyser och lärande.

I SamBob fördjupas användningen av arbetssättet och verktyget vidareutvecklas utifrån konkreta behov i det förebyggande arbetet. Projektet möjliggör också att arbetssätt, ansvar och samverkansformer prövas och förankras i ordinarie verksamheter, vilket är ett viktigt steg mot mer långsiktig och hållbar tillämpning av generativ AI som stöd för tvärasektoriellt samarbete.